

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 811.111'276.6:78

Катерина ЛУТ,
orcid.org/0000-0002-9842-3540,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та практики перекладу
Запорізького національного технічного університету
(Запоріжжя, Україна) katerinalut@gmail.com

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ АТРАКЦІЇ В АНОТАЦІЯХ ДО АУДІОЗАПИСІВ ТВОРІВ КЛАСИЧНОЇ МУЗИКИ

Стаття присвячена дослідженню англomовних анотацій (liner notes) до аудіозаписів творів класичної музики як джерела соціокультурної інформації, просвітницького й естетичного ресурсу і засобу впливу на вибір споживачів музичної продукції. Визначаються розбіжності у використанні мовних засобів залежно від цілей й типів анотацій. Виявляються способи вияву ціннісних орієнтацій і ставлення музичного критика до предмета обговорення. Надається класифікація аксіологічних й експресивно-виражальних засобів, властивих досліджуваным текстам, що покликані привертати увагу потенційних покупців.

Ключові слова: засоби атракції уваги, анотація, аксіологічні й експресивні засоби, прагматичні стратегії і тактики, раціональна та емоційна оцінка.

Kateryna LUT,
orcid.org/0000-0002-9842-3540,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Practice of Translation
of Zaporizhia National Technical University
(Zaporizhzhia, Ukraine) katerinalut@gmail.com

MEANS OF ATTRACTION STRATEGY REALIZATION IN REVIEWS OF CLASSICAL MUSIC RECORDINGS

The article is dedicated to the study of classical music reviews that appear in liner notes to classical music recordings on CDs and DVDs. Such reviews act as a source of socio-cultural information, as an educational and aesthetic resource and the instrument that influences the choice of music consumers. It is important for music producers to understand and take into account consumers' interests, tastes, and preferences in order to effectively present their product and establish emotional connection between the product and classical music lovers. It can facilitate the process of reaching their final goal – to sell discs with classical music recordings. Reviews can be of different types depending on the pragmatic intention of the author but they all share some common characteristics, such as: informativity, content-richness, laconism, modality, expressiveness etc. Existing differences between different types of reviews determine the pragmatic strategy of the text and the choice of expressive means which are intended for directing buyers' attention in the right way and for creating certain cultural preferences. For these purposes music critics widely use such means of expressiveness as epithets, hyperboles, periphrases, sometimes metaphors, as well as pragmatic markers, modal words, and axiological units. All liner notes inevitably bear the trace of musicologists' personal attitude that is realized by a number of pragmatic tactics: evaluation of a piece of music, a composer or a musician; expression of the author's attitude; accentuating the exceptionality of the interpretation on the background of sticking to the performance norms of a certain music style; providing recommendations concerning the necessity and possible benefits of purchasing the recording. All the tactics are realized by both visual and verbal expressive elements. Visual means include photos, pictures, and reproductions. Verbal component comprises axiological and expressive means directed at the attraction of potential consumers' attention. Evaluation is realized by means of both rational and emotional characteristics of music pieces or performers' techniques and interpretations, and their performing styles. Careful selection of words and syntactic structures, expressing their own attitude and giving recommendations help the writers of music reviews to attract attention, exert some emotional influence upon customers and make them choose the music production which is described in the review.

Key words: attention-directing means, review, axiological and expressive means, pragmatic strategies and tactics, rational and emotional evaluation.

Постановка проблеми. Культурний розвиток будь-якого суспільства нерозривно пов'язаний із рівнем мистецьких надбань у певному соціумі. Музика є одним із найбільш динамічних і швидкоплинних видів мистецтва, що має значний вплив на емоції та почуття людини. Вона здатна зберігати й передавати від покоління до покоління загальнолюдські цінності, викликаючи позитивні емоції, заспокоюючи, підбадьорюючи й надихаючи. Саме тому музика безупинно супроводжує людей упродовж багатьох століть.

Медіатором між суспільством і музикою виступає музична критика, функції якої полягають в інформуванні, вихованні естетичних смаків, окресленні ціннісних орієнтирів, формуванні культурного світогляду слухачів тощо. Професійні відгуки і коментарі провідних музикознавців здатні вплинути на створення іміджу певного виконавця, композитора або музичного колективу, а також сприяти просуванню музичної продукції. Через це набуває актуальності лінгвопрагматичне дослідження виражальних засобів, що сприяють реалізації інтенцій автора критичного огляду переконати любителів музики зупинити свій вибір на певному музичному творі або виконавцях.

Аналіз досліджень. У сучасній лінгвістиці існують наукові праці, присвячені вивченню музичної термінології на матеріалі різних мов: української (Булик-Верхола, 2003), французької (Гаврилук, 2011), англійської (Алешинська, 2008); проводяться зіставні дослідження (Павлова, 2009). Щодо музикознавчих аналітичних та критичних статей, есе, анотацій тощо, то загальні принципи їх написання розглядаються лише у музикознавчих студіях (Куришева, 2007, Зінкевич, 2007). Як бачимо, увага лінгвістів не була зорієнтована на виявлення особливостей репрезентації лінгвістичних категорій (експресивності, оцінності, аргументативності тощо), параметризацію прагматичної спрямованості текстів музичної тематики, класифікацію засобів реалізації прагматичних стратегій і тактик, ефективність впливу виражальних засобів на адресата тощо.

Мета статті полягає в аналізі анотацій до аудіозаписів творів класичної музики задля виявлення засобів атракції уваги і формування естетичних смаків публіки. Матеріалом дослідження слугували англійські рецензії на CD диски із записами класичної музики, як у друкованому вигляді на буклетах, вкладених до дисків, так і в електронному, на сайтах інтернет-магазинів, що спеціалізуються на продажу компакт-дисків.

Виклад основного матеріалу. В епоху активного розвитку новітніх цифрових технологій, появою потокового або стрімінгового сервісу (streaming), онлайн-магазинів і найсучасніших програвачів мультимедіа (медіа-плеєрів), здається, немає необхідності записувати і розповсюджувати компакт-диски з аудіозаписами, але це не так. Більшість виконавців, що працюють в різних стилях і жанрах, прагнуть до того, щоб записати свій власний компакт-диск з метою стати відомими або отримати прибуток. Дійсно, наразі музична індустрія відчуває незначне зниження попиту на таку продукцію (SoundScan's 2015), але це не змінює загальної тенденції до закріплення музичних досягнень на матеріальному носії. Такі записи становлять культурний спадок не тільки окремо взятої країни, але й світу загалом. Так, наприклад, музикознавці наразі жалкують з приводу того, що не було зроблено жодного повного запису опер у виконанні Марії Каллас у 50-ті роки XX століття (Donizetti: Lucrezia, 2017), оскільки це є величезною втратою для поціновувачів музики.

Більшість дисків з аудіозаписами класичних творів супроводжуються анотаціями (liner notes), стислий опис контенту музичного диску, які дають змогу любителям музики зрозуміти, на що очікувати. Інформація на обкладинках, в буклетах або в описах до дисків в інтернет-магазинах може різнитися залежно від контенту. Якщо композиції виконані різними музикантами, але присвячені творам одного композитора, то варто очікувати біографічні дані та загальну характеристику музичних творів. У разі із записами творчості одного музиканта музична критика присвячується саме його досягненням, особливостям, тим рисам, що виокремлюють його з-поміж інших артистів. Існують також диски, на яких можна знайти лише перелік творів і виконавців, але, на нашу думку, це значно знижує привабливість такого запису для слухачів, особливо якщо вони ще не визначились зі своїми музичними вподобаннями.

Залежно від прагматичної мети усі музичні анотації можна поділити на довідкові (інформативні), в яких подаються факти, чіткі відомості про композитора, його твори, про виконавців тощо, та критично-оцінні, які сприяють досягненню певного перлокутивного ефекту. Аналіз анотацій до аудіозаписів класичної музики показав, що критичні зауваження й оцінка зазвичай стосуються таких основних аспектів, як особливості виконавчої техніки музиканта й інтерпретації музичної композиції артистом.

Немає сумнівів, що випускаючи диски, музиканти сподіваються викликати зацікавленість публіки, прагнуть збільшити попит і реалізувати якомога більше екземплярів. Як результат, основною прагматичною стратегією досліджуваного феномену є атракція уваги та переконання. Тому іманентною властивістю обкладинок до аудіо-записів є саме привабливість для споживачів. Спочатку це досягається невербальними засобами, тобто фотографіями, яскравими кольорами, репродукціями картин тощо, що ілюструють або доповнюють зміст диску. Далі увага підтримується текстом анотації, який має переконати людину купити запропонований товар. Такі тексти чинять прагматичний вплив на адресата, апелюючи до емоційного сприйняття інформації через використання низки експресивних і стилістично маркованих засобів.

Основними характеристиками досліджуваних текстів є інформативність і змістовність, лаконічність, експресивність, оцінність, емотивність і модальність. Серед вербальних атрактантів уваги можна виділити прагматичні маркери (Fraser, 1996); стилістичні, експресивно-виражальні засоби (гіперболи, епітети, метафори та інше), засоби реалізації категорії модальності (модальні слова), категорії оцінності тощо.

Ключова прагматична мета авторів анотацій – привернути увагу покупців і змусити купити музичний CD диск – досягається низкою тактик: надання оцінки музичному твору, композитору або виконавцю; висловлення власного ставлення; підкреслення незвичайності, свіжості інтерпретації на фоні чіткого дотримання стильових і часових вимог щодо виконання музичного твору і надання рекомендацій.

Варто зауважити, що всі проаналізовані анотації містять позитивну оцінку творчості музикантів, інколи з незначними зауваженнями, що супроводжуються засобами хеджування, оскільки у мистецькій сфері ознакою несхвалення музичного продукту є не нищівна критика, а звичайне замовчування, яке, на думку Т. О. Куришевої, є «одним з найстрашніших за силою впливу негативних оцінних актів» (Куришева, 2007: 78).

Залежно від прагматичної настанови автори можуть вживати маркери раціональної або ж емоційної оцінки. Раціональна оцінка виділяється на основі критерію відповідності/невідповідності об'єкта оцінки певним нормам і ознакам (Крисанова, 1999: 76). Слухач, який має своє власне бачення світу, певний індивідуальний та соціальний досвід і систему переконань, реагує на такий тип оцінки згодою (або незгодою), порівнюючи

висловлювання із власним усвідомленням концептуальної картини дійсності та із встановленими правилами і нормами (Лут, 2016: 98).

Раціональна оцінка частіше трапляється у біографічних даних композитора або виконавця і реалізується такими засобами, як прикметники з позитивною оцінною семою: *a prolific composer; Mozart produced an enormous output in his short life, a virtuoso organist, a talented German pianist, one of the most versatile musicians of our time; internationally acclaimed soloist* або оцінювальних конструкцій з безособовим *it*, що сприяють відстороненню автора або пом'якшенню категоричності: *it is likely that this release will satisfy her many fans; it is doubtful that these concertos will ever seriously challenge the established concerto repertoire...; it couldn't be otherwise; it is good to have one that plays down the humour...*

Емоційна оцінка пов'язана з проявом емоційного ставлення автора повідомлення щодо повідомленої інформації, вона експресивна та спрямована на зміну емоційного стану співрозмовника (Вольф, 2002: 40–41). Автор прагне викликати відповідну реакцію реципієнта і, можливо, змінити його ставлення до певного музичного твору або виконавця. Таким чином, емоційна оцінка пов'язана з реалізацією перлокутивного ефекту повідомлення (Лут, 2016: 98).

Часто емоційна оцінка реалізується через прикметники, оскільки в їх семантичному значенні закладені потенційні аксіологічні характеристики, властивості об'єктів оцінки, а також емотивні елементи для вираження власного ставлення авторів повідомлення. Відмінною рисою анотацій є вживання низки прикметників, що належать одному референту, що посилює ілокутивну силу повідомлення: *in fine sound–sturdy, stylish, reliable, lustrous, with lively tempos and some nifty, well-integrated ornaments – all the components needed to confirm this as a worthy staple of any library.*

Тактика надання оцінки межує з тактикою висловлення власного ставлення автора анотації до виконання певного музичного твору. Вона реалізується за допомогою прагматичних маркерів: *admittedly, unfortunately, perhaps, evidently.* Музичні критики можуть надавати гіперболізовану характеристику аудіозапису, особливо, якщо такі твори вже були неодноразово записані: *every violinist from minor to major has recorded them; there are about a zillion versions available. This is one for the ages.* Часто власне ставлення надається експліцитно, інколи у дужках: *(quite unusual for a British tenor of the 21st century); No other tenor on a Berlioz Requiem recording in my experience, with*

the sole exception of the superb Stuart Burrows (with Bernstein), was ever able to do it better.

На фоні гіперболізованого зображення масштабів записів певного музичного твору автори анотацій виділяють незвичайність, видатність, особливість виконавця, чий диск описується: *Armstrong's phenomenal recital was so exceptional that every attempt to describe it falls short; Well, here's another to add to the list; These popular works have been recorded often. While there is a great deal of dazzling competition, the new collection also demands its place in the sun. Interpretation that dares to be different; No other tenor on a Berlioz Requiem recording ... was ever able to do it better. No other has ever brought such intimate spirituality and such romantic sensitivity into music.* Також широко використовуються метафори: *Claude Debussy, the magician of melody and timbre; the new collection also demands its place in the sun; Christian Thielemann, already the leading Bruckner interpreter of our times, has once again proven himself to be a "magician of the Bruckner sound". A tigress of the keyboard.*

Тактика надання рекомендацій найчастіше реалізується в кінці анотації. Спонукаючи придбати CD диск, музикознавці розміщують у фінальній позиції свій коментар-рекомендацію:

– *Although it is doubtful that these concertos will ever seriously challenge the established concerto repertoire, that is no reason to turn away from this very attractive and thoroughly enjoyable recording. Recommended;*

– *This disc is thoroughly recommended, especially for the Debussy which is outstanding. Such joyous music making demands a place in our lives;*

– *...thus helping you decide whether you would invest in later volumes;*

Інколи така рекомендація супроводжується апеляцією до почуттів слухачів, що має переконати у правильності вибору саме цього запису:

– *Listeners who are truly after a complete recording of these works will not be disappointed by this set;*

– *This is one of those collections you may be tempted to overlook on account of the unfamiliarity of the artists, but that would be a mistake. French piano music isn't only for the French (remember Walter Gieseking?), while fine playing and creative programming speak for themselves. A winner.*

Висновки. Анотації до музичних дисків є комунікативно-спрямованими складними вербальними системами, які репрезентують не тільки думки, але й емоції автора-музикознавця, що має на меті вплинути на почуття поціновувачів музики, сприяти формуванню їх естетичних смаків, а також заохотити придбати музичний диск. Основна стратегія атракції у текстах такого типу реалізується низкою як візуальних, так і вербальних засобів, вибір яких залежить від конкретних прагматичних настанов автора повідомлення. Найчастіше у текстах анотацій трапляються аксіологічні й експресивно-виражальні засоби та елементи, покликані передати авторське ставлення до повідомлюваної інформації. Користуючись авторитетом серед меломанів, музичні критики вдаються до експліцитних засобів атракції уваги та переконання.

Перспективою подальших досліджень може стати виявлення труднощів перекладу текстів анотацій до аудіозаписів, що зумовлені необхідністю урахування культурного компонента тексту оригіналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алешинская Е. В. Современный американский музыкальный термин: автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Нижний Новгород, 2008. 26 с.
2. Булик-Верхола С. З. Формування і розвиток української музичної термінології: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2003. 21 с.
3. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки. Москва, 2002. 280 с.
4. Гаврилюк А. П. Инструментально-музичні терміни: перекладознавчий аспект. Мова і культура. 2011. № 14. Т. 2. С. 355–360.
5. Зінкевич О. С., Чекан Ю. І. Музична критика: теорія та методика: навч. посіб. Чернівці, 2007. 424 с.
6. Крысанова Т. А. Высказывания, содержащие отрицательную оценку адресата, в современном английском языке: дисс. ... канд. филол. наук по германским языкам: 10.02.04. / Нац. б-ка им. Вернадского. Киев, 1999.
7. Курышева Т. А. Музыкальная журналистика и музыкальная критика: Учебное пособие для вузов. Москва, 2007. 294 с.
8. Лут К. А. Засоби вираження негативної оцінки в англomовному економічному дискурсі. Типологія та функції мовних одиниць. Луцьк, 2016. № 2 (6). С. 96–105.
9. Павлова О. Музична термінологія англійської, французької, російської та української мов у сфері функціонування. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2009. № 648. С. 125–130.
10. Donizetti: Lucrezia Borgia / Sutherland, Kraus, Bonyngе. URL: http://www.arkivmusic.com/classical/album.jsp?album_id=2252104 (дата звернення 06.09.2018).

11. Fraser B. Pragmatic Markers. URL: <https://journals.linguisticsociety.org/elanguage/pragmatics/article/view/418/350.html> (дата звернення 06.09.2018).

12. SoundScan's 2015 Half-Year Report: Taylor Wins, Strong Streaming Growth Fails to Stop Album Decline. URL: <https://www.billboard.com/articles/business/6627139/nielsen-2015-half-year-report-detail-taylor-swift-streaming> (дата звернення 06.09.2018).

REFERENCES

1. Aleshynskaya E. V. Sovremennyy amerikanskyy musicalnyy termin [Modern American musical term]: author's abstract of scientific paper ... Candidate of Philological Sciences. Nyzhnyy Novgorod, 2008. 26 p. [in Russian].

2. Bulyk-Verkhola S. Z. Formuvannya y rozvytok ukrainskoï muzychnoï terminologiyi [Formation and Development of Ukrainian Musical Terminology]: author's abstract of scientific paper ... Candidate of Philological Sciences. Lviv, 2003. 21 p. [in Ukrainian].

3. Volf E. M. Funktsyonalnaya semantika otsenky. Moskva, 2002. 280 p. [in Russian].

4. Havrylyuk A. P. Instrumentalno-muzychny termyny: perekladoznavchyy aspekt [Music instrument terms: translation aspect]. *Mova y kultura*. 2011. № 14. Т. 2. pp. 355–360. [in Ukrainian].

5. Zynkevych O. S., Chekan Yu. I. Muzychna krytyka: teoriya ta metodyka [Music criticism: theory and methodology]: textbook. Chernyvtisy, 2007. 424 p. [in Ukrainian].

6. Krysanova T. A. Vyskazyvaniya, sodержashyye otrysatelnyy otsenku adresata, v sovremennom anglyyskom yazyke [Utterances that comprise a negative evaluation of the addressee in modern English]: scientific paper ... Candidate of Philological Sciences in Germanic Languages: 10.02.04. / National Library named after Vernadsky. Kiev, 1999. [in Russian].

7. Kurysheva T. A. Muzykalnaya zhurnalystyka y muzykalnaya krytyka [Music journalism and music criticism]. Moskva, 2007. 294 p. [in Russian].

8. Lut K. A. Zasoby vyrazhennya negatyvnoï otsynky v angломovnomu ekonomichnomu dyskursy [Means of Negative Evaluation in English Economic Discourse.]. *Typologiya ta funktsyy movnykh odynyts*. Lutsk, 2016. № 2 (6). Pp. 96–105. [in Ukrainian].

9. Pavlova O. Muzychna terminologiya anglyyskoï, frantsuzkoï, rosyyskoï ta ukrainsloï mov u sfery funktsionuvannya [Musical terminology of the English, French, Russian, and Ukrainian languages in the sphere of functioning]. *Vysnyk Natsyonalnogo unyversytetu "Lvivska polytekhnika"*. 2009. № 648. Pp. 125–130. [in Ukrainian].

10. Donizetti: Lucrezia Borgia / Sutherland, Kraus, Bonyngе. URL: http://www.arkivmusic.com/classical/album.jsp?album_id=2252104 (дата звернення 06.09.2018).

11. Fraser B. Pragmatic Markers. URL: <https://journals.linguisticsociety.org/elanguage/pragmatics/article/view/418/350.html> (дата звернення 06.09.2018).

12. SoundScan's 2015 Half-Year Report: Taylor Wins, Strong Streaming Growth Fails to Stop Album Decline. URL: <https://www.billboard.com/articles/business/6627139/nielsen-2015-half-year-report-detail-taylor-swift-streaming> (дата звернення 06.09.2018).